

БЯДУЛЯ-ЯСАКАР

Ба 13289

БУДАЛОМ

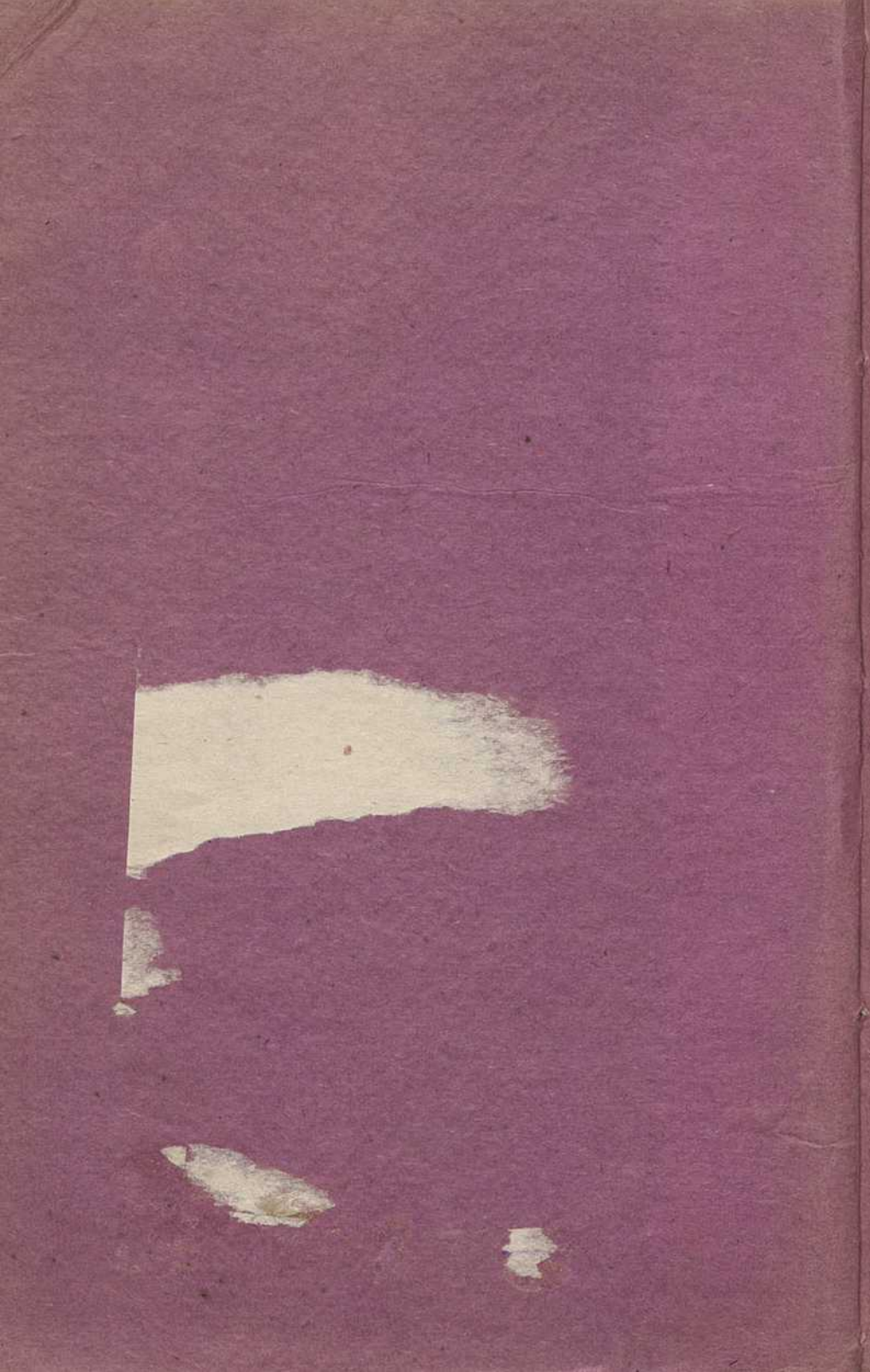
Ба 13289

395

БЕЛТРЕСТАРУК
МЕНСК 1924

22

~~Б 5-99~~

2007

Ба 13289

✓
6/12

Б. 99

БЯДУЛЯ—ЯСАКАР

БУРАЛОМ

Выбранные вершы

Бел. аддзей
1924 г.
~~№ 13289~~
13289.

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі
Менск—1925 г.

595

67

М. П. А. Ч. У. П.

Набрана і надрукована ў 2-й дзярж.
друк. у ліну 3000 экз.
Глаўліт № 583т—Заказ № 2492.

13580.

047000

У к у з ь н і.

Звініць, звініць. Блішчыць, блішчыць.
То молат б'є. Іскравіць ён.
Шыпяць мяхі. Агонь гручыць.
Ня гром п'яе—кавадлы стогн.

Кривавіць сталь—чырвона сталь.
О, дуж каваль. Як дуб каваль...
Ён стукне раз і два рукою.
Дзяржыць ланцуг перад сабой.
І бразь! і бразь! Бы казак бог,—
Ён з ланцугоў куе нарог.

Вуглі гараць—бы ў вочах злосыць.
Гэй, шмат работ! Гэй, працы шмат!
Аж абцугі хрыпяць, бы косыць.
Каваль п'яе. Каваль багат.

Народ вакол плячо ў плячо—
Сярпы, сярпы куюць з мячоў.
О, твoryць цуд узмах рукі—
Гарматы б'юць тут на цьвякі.
А шаблю грук і стук—каса.
І зык, і бліск—касцом краса!

І круць і верць туды-сюды—
Тачыла рве луску іржы.
Няма бяды, няма жуды.
Выходзь, жняя, на ўзаоўж мяжы!

Працуй, каваль, ад зор да зор!
Ты секачу наладзь тапор!
Чакае люд каля дзвьярэй.
Гэй, куй скарэй! Гартуй скарэй!
Гультайскі сон пыве ў нябыт—
Цвіце зарой наш новы быт.

Як буралом—ля кузьні сход.
Куецца лёс. Так дзень у дзень.
Сьпяшыць, бяжыць, імчыць народ;
Над ім праменіцца прамень.

Куюць, куюць тут для грамад.
Даюць, даюць ім шмат прылад.
Бярэ малы. Бярэ стары.
Бягуць бягом на лог-шнуры.
Працуе люд—асілкаў раць
Сьпяшыць свой край адбудаваць.

Менск, 1918 г.

Кліч волі.

Касец, касец, ідзі на луг!
Вастры касу, кляпі касу.
Абшар вакруг, трава вакруг,—
Выходзь ураньне на расу!
Гэй, скінь бяду з сваіх плячоў,
Страсі сьлязу з сваіх вачоў:
Сярод балот і туманоў
Ня косіш болей для паноў.
Гэй, скінь ярмо, адвечны зьдзек,
Бо ты ўжо вольны чалавек!
Ратай, ратай, ідзі на шнур!
Валы ў саху ты запрагай.
Стаіць пусты ўжо панскі мур.
Ня страшыць ён—сьмялей ступай!
Для самага сябе арэш.
Пасееш сам і сам сажнеш.
Ня пойдзе хлеб твой гультаям,
Ня пойдзе хлеб тваім паном,
Бо досіць ты чужых карміў,
Бо досіць ты чужых паіў.
Выходзь з сярпом сваім, жняя!
Там каласы шумяць, гудзяць.
Гэй, паласа твая, твая—
Пара сьпяваць і жыта жаць!
Не закрычыць ганебны кат.
Ня вышле вон з радзімых хат.

І гаспадар і сірата,
Ўсе мужыкі, ўся бедната
Ужо ня пойдучь ў панскі двор,
Каб працаваць ад зор да зор.
Выходзь, пясняр, выходзь, дудар,
У родны гай, у вольны гай!
Ты з курганоў на ўвесь абшар
Усім людзям сьпявай, сьпявай!
Сядзець, чакаць няма калі.
Сьпявай на звольненай ральлі;
Будзі, пясняр, усіх людзей,
Няхай ідуць хутчэй, хутчэй
На сьветлы шлях, на шчасны шлях,
Пад вольны сыцяг, чырвоны сыцяг!

Менск, 1917 г.

Хто гэта ідзе.

Ой, хто гэта ідзе
У вопратках чырвоных
З адвагаю ў грудзях,
З сякераю ў руках?
Кіпіць у жылах кроў.
Агні ў вачох бяздонных.
Усюль наводзіць сьмерць,
Усюль наводзіць страх.

Ой, хто ляціць шывчэй
Вятроў, віхроў, грывотаў,
Бы шугануў сыр-бор,
Бы страшны помсты бог?
Пальлецца кроў ракой,
Пальлецца кроў ў ахвоту:
Асілак сьпешна йдзець,
Ён гулка дзьмець у рог.

Дрыжы, магнат-сатрап!
То раб разьбіў кайданы,
Пусьціўся ён у сьвет
Да сонца і да зор.
Ён спаліць, як агнём,
І зьдзекі і абманы;
Застогне ўся зямля,
Застогне ўвесь прастор.

Нясець ён волю ўсім
Пакрыўджаным народам,
Нявольнікам зямлі
Нясець ён лепшы лёс.
Ляціць-імчыць арлом,
Шалёным карагодам;
Ён славаю грыміць
Ад нізу да нябёс.

То—працы вечнай сын,
То—сын жуды-нядолі
Паганаму жыццю
Паставіў рубяжы.
Змагацца ён пайшоў
З агідай злой у поле,—
Дрыжы, груган, дрыжы!
Дрыжы, сатрап, дрыжы.

Менск, 1921 г.

К пятай гадавіне Акцябра.

Паўдзсятка летаў, паўдзсятка зім
Вульканамі цввітуць на харты сусьвету.
Громам сыпаў гулка ўсепабедны гимн,
Нябёсамі былі знамёны з макаўцвету.

Проціў нас паўсталі ворагаў палкі,—
Мы чысьцілі іх сьлед вяхоткаю сталёвай.
Хвілямі і днямі йшлі мы праз вякі,—
Мы ў будучыну йшлі насустрач долі новай.

Наш мазоль—чыгунны, мускул—як жарствяк
Расьцёрлі на луску залочаных бажышчаў.
Шчытнай грамадою быўшы раб-бядак
Будуе шчасьця гмах на сьлёзных папялішчах.

Менск, 1922 г.

Перад помнікам Карла Маркса.

Стаіш, як волаг, ты на моралюдным пляцу.
Сівы,—а молад ты, настаўнік і прарок.
Ты кінуў нам завет і Розуму і Працы,
Ішоў па ім усьлед бядак за крокам крок.

Растоплены мэтал, выцьцё зьвяроў-машынаў
Імчаліся, як шквал, кавалі твой закон.
А літары яго—зьмяі жалезных шынаў,
А музыка яго—глыбокіх шахтаў стогн.

На гучны рог пайшоў араты задумёны.
Ён воклічы знайшоў у змучаных грудзёх.
Абшар ральлі, лугоў праціскалі пісьмёны
Завостраных плугоў, загартаваных ног.

Асілкі два зямлі—рабочы і араты—
Віхурамі плылі па гмахах багачоў,
Насілі волю ўсім у жорлішчах гарматаў,
Насілі долю ўсім на вастрынёх мячоў.

Пабеда расьцьвіла агнёвымі арламі,
Раць ворагаў лягла. Растоптан зла упыр.
Стаіш, як вялікан, вялікі Маркс, над намі.
Мінуў маны туман. Ты праў, наш правадыр!

Менск, 1922 г.

3 песьняў сонца.

Апраніся ў сьвяточную сьвітку,
Кінь у тхлань паднявольніцу—спадчыну,
Адгані думкі цьмы—недабіткі
З кроснаў матчыных!

Панскі біч ня гудзе над плячыма,
У палацах загібла сваволія.
Сустракай-жа вясёла вачыма
Комсамолію!

Комсамол мкнецца ў вёскі і сёлы,
Њібы вырай на вашыя гонейкі,
У цемру кідае сьмела, вясёла
Яснасонейка.

Ён з мазольнай рукою к вам рвецца,
Ён—тварэц новых дзён, шчасьця новага—
Адрывае пагніўшыя вецьці
У дуброве ён.

Маладняк наражае багата,
Увесь пранізаны творчаю працаю;
Чыніць новыя сьветлыя сьвяты
У новай хаце ён.

Комсамолься, сяліба ратая,
Заіскрыся чырвонай частушкаю.
Хай жняя твая песьню сьпявае
Вольнай птушкаю.

Выкінь вон гультаяў—багамолаў,
Што туманілі думкі званіцамі.
Парабі ўсе капліцы на школы,
Каб вучыцца ў іх.

Малы ўнук, сівы дзед і жанчына
Хай праз кніжку са сьветам знаёмяцца.
Асьвятліцца ў часы адпачыну
Ўся ваколіца.

Брыльянтавым дажджом,
Жар-маланкай, агнём
Заіскравіць электрыка, радыё.
Самалёт над сялом
Лёгкакрыткім крылом
Зачаруе грамаду прынадаю.

І прашчураў мары
На нівах-абшарах
Спраўдзяць унукі ў жыцьці.
Пад сьцяг Комсамолу,
Моладзь па сёлах,
Ідзі!

Менск, 1923 г.

Маладой гвардыі.

Агнёвыя вихоры вам песьні гучна пелі,
У музыцы баішчаў вы казачна расьлі.
Вас гадавалі грозна гарматныя капелі
На збуранай зямлі.

Вы ў рытмах вольных сьпеваў купаліся, бы дзеці,
Глыталі вокам чырвань мяцежніцкіх сьцягоў.
І выбухнулі гнеўна з вулькану ліхалецьцяў,
Бы мора з берагоў.

Вы рынулі з падвалаў мазольнага бяздольля,
Вы з полымя бароцьбаў імкнуліся гурмой.
З юнацкаю адвагай работалі ў падпольлі
І кожны з вас — гэрой!

Як вёскі ад жандараў павоўчаму завылі,
Як стрэхі зашыпелі ў жудасным агні,—
Вы мкнуліся грамадай у пушчы векавыя
Краіну бараніць.

Рука паганца пана капала вам магілы,
У бітвах партызанскіх загінула вас шмат.
А сьмерць за край, за волю загартавала сілы,
Мацнелі вы ў сто крат.

Гарматняе вясельле заціхла на абшарах,
Бандыцкія ігрышчы загінулі ў палёх.
Ваш дух юнацкі, бодры над краем запажарыў,
Вы затрубілі ў рог.

І закіпела праца на новым мірным фронце.
Куды ні глянь—усюды ваш слаўны карнавал.
Руйнуе ўсё старое ў звольненай старонцы
Ваш бурнагучны шквал.

Сяйбіты сонца вы. У вёсках перад вамі
Званічны гук магільны плыве, імкне ў нябыт;
Вы будучыну сьмела схвацілі абцугамі,
Стварылі новы быт.

Вы сядзіце начамі над строгамудрым Марксам,
А вочы ад натхнення—гарачыя вуглі.
Палётам дум бунтарскіх узносіліся к Марсу,
А працай—ў глыб зямлі.

Менск, 1923 г.

На руінах-папялішчах.

(Беларусам пад панскай Польшчай)

На руінах—папялішчах,
На крывавах на ігрышчах
Банкетуе пан.

Кат гуляе ў нашым краі,
Нашы вёскі прадтварае
У нямы курган.

Ой, няма ратаю рады.
Ад ганебнай дзікай здрады
Страціў гордасьць ён.
Не сьпявае—ціхім стаў ён,
Толькі звоняць пугы з сталі,
Раздаецца стогн.

Гэй, ачніся, люд-саколе,
Вольным птахам на раздольлі
Запалі агні!
Ты у пушчах зьбірай веча,
Ты свой гонар чалавечы
Барані!

Менск, 1920 г.

Мяцежнік.

Сьмерць...

Бура...

Трывога...

Ня йдзі... Ой, ня йдзі ты, асілак-юначка!
Ляжыць прад табою страшная дарога.

Пагінеш, адважнік... Ня йначай...

Пад небам імкнуцца чырвоныя коні,
Пярун, навальніца рагочуць на гонях,
І страх і дрыготы абшар абвілі,
Віхорыцца ўсё

На зямлі...

І кроў...

І руіны...

Ой, горкая будзе, дзяцюк, твая доля!—

Сьмерць зрэжа касою, бы кветку- расьліну,
Груган зьнясе косьці па полі...

«Пайду я!

«Жадаю хмялець!

«Загарэцца!

«Усім сьветам магу кіраваць я, здаецца!

«Як пушчаны некім імпэтнай стралой,

«Памчуся ў гару! Над зямлёй!

«Мне польмя!

«Крыльлі!

»Я зьмераю вольным саколам абшары,

«Дзе громы ў высьотах пуціну прарылі,

«Сусьветнасьць я кіну ў пажары...

«Буяюць,

«Гуляюць

«Віхровыя хвалі,

«І плачуць і скачуць—ім вольніцу далі.

«А мора мяцежнае—маткаю мне!

«А бура—ў грудзёх у мяне!

«Я—волат! паўстанец!

«Я—вольны мяцежнік!

«Я—славай кірую!

«Я—сонечны воін!

«Я—гром зоратканец!

«Я—з цемрай варожай ваюю!

«Я—волю з жалезных клыкоў вырываю!

«Я—гнеў гарапашных!

«Я—злосьць агнявая!

«Я—помста за мора няшчасьця і сьлёз!

«Мне—шаг ад зямлі да нябёс!»

Памчаўся далёка...

Прапаў...

І ня вернецца сьмелы ніколі...

Яго ня ўбача ўжо матчына вока...

І грудзі парвуцца ад болі...

Яму за адвагу пахвалы ня трэба.

Яму шлях бунтарскі—зарніца у небе.

Ён—шчасьце, ён—мара адважных людзей.

Ён—песьня старых і дзяцей.

Вільня, 1914 г.

Арліхі.

І луналі сталёвыя дзьве самалёткі—арліхі,
І былі іх палёты ня ціхі:
Крахаталі, шыпелі, гудзелі і страшна і дзіка,
І была іх трывога вяліка.
І пагібель і гора бязьмерна скідалі усюды,
Гарады разьбівалі у груды.
Нібы прашчурны пекла, труцілі ўсё жудасьцю-страхам
Непакоілі воблачным шляхам.
А гарматы насы, бы галовы з вады кракадылы,
Падымалі, равелі што сілы...
І плявалі агнём—не траплялі ў магутныя скрыдлы,
Ім страляць у паветра абрыдла.
Чырванелі арліхі тымчасам, бы ў небе зарніцы,
Сваім гульням ня зналі граніцы.
Іх сьмяшылі з зямлі алавяныя, грозныя гукі,
Іх сьмяшылі сьмяротныя мукі...
Гэй, адважны стралок, ты вартуеш іх знізу дарэмна,
Хіба толькі жартуеш нікчэмна!
Што ім знача, асілкам, твае прыткалётныя пчолы?
Лепей кінь—ня прыцэліш ніколі!

Пальнуў раз і другі. Сам рвануўся ўтару ад імпэту.
Ой, арліхам зьмяніла плянэта...
Во пусціліся ўніз вельмі хутка, бы рынулі з неба,
Нібы зьнішчыць зямлю ўсю ім трэба.
Гэтак падае ўніз злы каршун на слабую ахвяру.
Так кідаецца воўк на атару:
Хіба страшнага духа спужаліся ў хмарах туманых?
Нам ня трэба гасьцей тых нязваных.

Ой!

упалі

уніз.

Пацямнелі сталёвыя блескі,

І разбрызгалісь крыльлі у трэскі.

Аграмады абломкаў уткнуліся ў пухкае поле.

Ой, няма ім гульні сваёй болей.

Няжывымі ляжалі пілоты—адважныя людзі.

Былі ў іх пакромсаны грудзі.

А гарматны стралок пазіраў на здабычу паволі,

Нібы ведаў зараней іх долю.

Вільня, 1924 г.

1953
5А/3289

Крылатыя машыны.

Во зараз, во зараз, во зараз
Пабачыце казку-праўдзівасьць:
У сонечным вечным пажары
Задзівіцца дзіва.

Во драканаў дваццаць мітычных
Сталёвай сям'ёю прыгожай
Пад стукат, пад грукат стазычны
Даль-высь заварожаць.

Во крыльлі дрыгочуць нэрвова,
Маторы равуць, як зьвяругі;
Во клічуць вятрышчаў з заховаў
Пропэльеры-глюгі.

Машыны аж глушаць паляну,
У вырай рой драканаў рвецца.
Чакайце, чакайце—зарана,
Стрымайце імпэт свой!

Пілоты глядзяць у бяздоньне,
Рулі абхапілі харобра.
Крылатыя борздыя коні
Закелзаны добра.

Гэй, гэі! Шарахнуліся птухі...
Заёрзалі грозна, сурова.
На полі імчыць завіруха
На колах гумовых.

Пырх-пырх—і паляна пустая.
Ляцяць. Чуць ухопіш іх вокам.
Як мара нязнаная тая.
Ой, ой, як высока...

Імчацца, імчацца, імчацца
Над пухкай, над сьнежнаю хмарай.
Сталёвыя гулкія раці
Глытаюць абшары.

Драбнее, драбнее, драбнее
У сіняй пустэлі дружына.
Баечныя цуды-пігмеі,
У небе — крапіны.

Ў абоймы стыхіі з размаху
Кідаюцца з дзікай ахвотай.
Ня ведаюць сполаху-страху.
Гэй, слава пілотам!

То робяць круць-верці ў паветры,
Кульгаюцца ў бокі з гарачкі.
Нурцы задаюць на шмат мэтраў,
Бы дзікія качкі.

Во, во, упадуць як Ікар той,
На сьмерць разаб'юцца ў хвіліну.
Падняліся зноў. Гэта жарты —
Жартуюць машыны.

Зноў пырхаюць, глушаць бязбрэжжа,
Нясуцца блакітнай дарогай.
Нябёсам кідаюць мяцежны
Бунтарскі свой рогат.

Менск, 1923 г.

Чырвона-чорная жалоба.

Плыў мароз па струнах драцяных
ад слупа і да слупа,
іржавым водгульлем стагнаў
ад каменна-бэтонных валатовак-скрынь вялікіх мест
да шурпатах саламяных стрэх
бабулек згорбленых—
вясковых хатак.

Ён на дарозе ўсюль сьвяў па дрэвах
срыбны мох бялява-сівай шэрані.

І ноч паўзла, як вуж.

А па шкляных палёх нябёс
каціліся, зьвінелі
пружка-цвёрдыя брусніцы
буйных зор.

У сьвітцы сьцюжы шэрай
Беларусь Савецкая
што-хвілю размаўляла
з роднаю сваёй сястрой—
з Масквою.

Гаварыць шмат аб чым было:
Зьезда Саветаў, здароўе Ільліча.

Нэрвамі і жыламі аднымі
з С. С. С. Р. наш край на векі сплечены
у арганізм адзін,
ў адну магутную і творчую машыну.

Зыгзагі радыё сум-жудасьць перакінулі
з Масквы у Менск...

На раніцу ўвесь горад знаў...

Бы глюгі чорныя агідных каршуноў,
трубкі тэлефонаў клявалі вушы,
і злавяшчуньнім клёкатам
хрыпелі словы два:
«Памёр Ленін».

Смуткам-роспаччу вачэй
прарубы вуліц ажалобіліся.
Урачыста шопатна вакол.
А ён глядзіць з тысячаў портрэтаў
тысяччу вачэй з нямою думай
з абурштынених вітрын,
са сыцен, з вакон, з пакояў,
з часопісаў, лістовак,
з кніг на розных мовах,
абрамлены жалобнай чорнай сьцежкай.

Абрысы чэрапа так дзіўна-вялічавы,
ў ім туліцца дабро і бацькі і прарока,
сталёвы гарт бароцьбаў асілка-вялікана,
і думы гэнія, што каленай стралой
імчацца, віхрацца, пылаюць
з ушчэльляў прошласьці туманнай
у будучыны сонечную далеч.

Жалобы дні пывуць у бяздоньне дзён,
бы ў каменную глотку сьфінкаса.
І зморшчыны па тварах мас
ратаі смутку-роспачы
аруць у барозны.

То — сьмерць асілка.
Канчына Промэтэя:
— Памёр Ленін,
— Няма Леніна,
— Жыве Ленінізм, —
жар-птухі радыё з Масквы

марозьліва-гарачай,
вульканіста-бунтарскай,
Вэзувію падобнай,
па сьвеце ўсім, маўляў маланку,
вестку ймчаць.

Ночна-макавыя колеры,
рэволюцыйны знак жалобы,
нябыцьця ноч і пламень-кроў змаганьня
шлюбуюцца ў адно.
Палахліва-жудасны той шлюб
чырвона-чорны.

Мазольны люд сусьвету ў момант пазнае:
— Памёр Ленін,
— Няма Леніна,
— Жыве Ленінізм.

Дзень дваццаць першы пачатку году сёмага
кастрычнікавай буры
у жалобе чорнай з крэпу
адзеты на ўсім сьвеце.
І шэрагам нямых вандроўцаў
тугі сур'ёзна-строгай
гэты дзень жалобны
вякоў кялімы
прарэжа вастрынёй сярпа,
праб'е грымотным молатам.

І кожны гарапашнік шчыры жаль
ад сэрца выяўляе пасвайму,
паводлуг звычайу сваіх.
Усюль работніцка-сялянскія грамады
чуюць сваю страту.
Нэрвы ўсіх працягнуты, як стрэлы,

к сонцу Рэволюцыі—
к свайму Леніну,
к яго казцы, замалёванай вялікім малерам,
к грымотна-бурнаму
Чырвонаму Крамлю.

З усюль:

ад Афрыкі пякуча-шэрай,
ад вод блакітных Ганга,
ад старых сьцен Кітаю,
ад тундраў малочна-мглістага Сібіру,
ад зямель Колюмба,
да паўстанчых змрочных пушчаў Беларусі
зьліваюцца ў адзін вялікі шквал
дэманстрацыі і мітынгі рабочых.
Бо кожны сэрцам разумее,
што Леніны ў гісторыі чалавецтва
ў тысячагодзьдзі толькі раз бываюць,
якія твораць эры на зямлі.

Кожны край пасвойму
веліч яго ставіць:

—Ленін—Конфуцы,
—Ленін—Будда,
—Ленін—Маісей,
—Ленін—Хрыстос,
—Ленін—Магамэт,
—Ленін—Наполеон,
—Ленін—Бісмарк,
—Ленін—Вашынгтон,
—Ленін—Маркс.

Так з усяго сьвету.

А беларуская кабета ў шэрай вёсцы
ад прастаты і шчырасьці сваёй
галашаньне дзядоўскае заводзіць,
пранікнутае горам,
аплеценае вобразамі старасьвецкіх азён,
як тыя дэсаны на паясох вясковых:
—На каго-ж ты нас пакінуў, ой, татуленька!

— Асірацелі без цябе мы, ой, зязюленька!
За душу Леніна малітву шчыра шэпча,
сьвечку ставіць
і пэўна, што за любоў к гаротным
ён пападзе у рай нябёсны...

Творчы дух людзей, натхненьнем поўны,
цяпер красу і мудрасьць Леніна шукае:
вучоныя філёзафы трактаты пішуць
тоўстатомныя аб Леніне.
У кожным яго слове дзівы гэнія знаходзяць.

Поэты з вобразаў і рытмаў мілагучных
вянкі плятуць яму на маўзалеі
з сотняў вершаў, нібы з незабудкаў.
Композытары ў хаосе згукаў
гармонію знаходзяць для жалобных маршаў
на яго канчыну.

Маляры, скульптары шукаюць
сакрэты ліньяў, фарбаў,
каб як-небудзь увекавечыць
для будучых сыноў зямлі
магутны воблік Леніна,
усім цяпер вядомы.

Кіно-фільмы плянэту нашу
поясам абкрылі—
адбіткам дзён жалобных.

Прамовы Леніна з грамафонных
тафляў яшчэ доўга будзе слухаць
вызвалены люд.

А яго найлепшы твор,
найлепшы монумент—
С. С. С. Р.

Аб ім мастацтва—
адбітак толькі слабы,
толькі цень туманны.

Ён сам—з поэм поэма.

Не ў пэргамянах,

Не ў фоліянтах,

Ня ў маршах жалобных,

Ня ў статуях,

Ня ў фарбах,—

У жыцці.

Надыйдзе час,
І ленінізм абхопіць
агнёва-сонечным штандарам
С. С. С. Р. сусьвету.

Сказы тысячалеццяў
аб сьветлай долі чалавека,
якія выяўленьне знайшлі
ў адным магутным і прыгожым чэрапу,
спраўдзяцца ў жыцці.

Усьціхне бура боек, спрэчак,
ня будзе ані клясаў, ні народаў,
а будзе ўсюды
вольны, творчы чалавек.

Тады,
праз стагодзьдзі,
з ўсіх краёў зямлі,
штогод
у дзень дваццаць першы студзеня,
памкнецца грамадою люд
у Чырвоную Мэчку—
саркафаг той паглядзець,

дзе спачывае на Чырвонай Плошчы
вялікі правадыр працоўных мас,
якія колісь волю вырывалі
з клыкоў зьвярыных
капіталу.

Дзівіцца, будуць тыя пакаленьні
Ленінскаму гэню,
што думкамі і дзеямі
тысячагодзьдзі пранікаў.

Менск, 1924 г.

Чырвоны каляндар.

Наш год,
Наш вечны сонцакруг
Панова сьвеж і молад.
Закуты Промэтэй — раскуты волат.

Наш год
З роду ў род
Уціснут быў у рамы багамазаў.
Блудны мніх красу яго замазаў
Пальцам брудным.

Наш год,
Як тычкі тыя,
Запоўнілі „сьвятыя“.
У дзікую бажніцу ўсіх народаў
Ваал ператварыў
і дні і годы.

Устрахануўся год — збунтованы асілак, —
Ён скінуў з сваіх плеч агідны пыл вякоў.
Бунтарскі дух рабоў зварушыў яго сілы.
Пайшоў ён пад штандар паўстанцам-батраком.

Год-сьфінкс надзеў шалом пажарышчных зарніцаў,
Узброіўся да ног стастрэльным пяруном,—
Пасыпаліся ў тхлань фальшывыя бажніцы,
І трызны цёмных дзён спаліліся агнём.

Наш адраджоны год, замест званоў, малітваў,
Сьпявае вольны гимн на ўвесь зямны абшар;
Ён трубіць на ўвесь сьвет да багатэрскіх бітваў,
Ён піша на сябе Чырвоны каляндар.

Паргаміны зіхцяць у казках гэроічных—
То летапісь баёў багом, царом на страх.
Заве з турэмных крат пагудкаю стазычнай
Зняволеных людзей у сонцасьветлы гмах.

У новае жыцьцё ідуць-плывуць народы,
Як зрушаны вулькан, як хвалі бурных вод.
Ня страшны на шляху каменьні перашкоды:
У будучыну йдуць, імкнуцца ў Новы Год.

Дзевятае студзеня.

Пагрозна сталіца замоўкла.
Упарта заводы зьнямелі.
Бунтарскае, сьмелае вока
Яскравіла сьнежныя белі.

Дзевяты дзень студзеня ўраньне
Завіхрыў на вуліцах людям.
О, страшнае будзе караньне—
Апрычнікі царскія ўсюды.

Рабочыя йшлі да палацаў—
Старыя, малыя і дзеці.

Мо' цар абароніць іх працу
У жудасны час ліхалецьця.

Ішлі да цара, як на споведзь,
Ратунку шукаць ад абманаў.
Тыран ім казаў свой адповедзь
На здрадніцкай мове тыранаў,—

То кулі былі, замест словаў.
Насіліся раненых стогны,
Быў Піцерскі сьнег размалёван
У колер крывавай, чырвоны.

✓ На тысячы трупы лічылі
✓ На памяць страшную патомству.
Народ упісаў злы учынак
У агнёвую летапісь помсты.

Міжнародны дзень кабеты.

(18-е сакавіка).

✓ Ты—сьветлы дзень сусьветных працаўніц,
Аздоблены пажарам бліскавіц,
Абрызганы сьпяваньнем барыкадным.
Вясновы восьмы дзень сакавіка
Праз процьму лет наперад пранікаў
Вяшчунскай постацьцю прынаднай.

Пайшла ў нябыт шматвекавая цьма,
Кабета вырвалася з-пад ярма,
У грозны час наперад быстра мчыцца;
У барацьбе нясе яна штандар,
Ідзе на сьмерць—за волю вольны дар,
У будаўніцтве мірным—будаўніца.

Рэволюцыя лютага.

(12-е сакавіка).

Канец дынастыі Раманавай.
Ня можам жыць далей абманамі
Пад дзікасмаглымі тыранамі.

На фронце гінулі мільёнамі,
Па гарадох стагналі стогнамі,
Па вёсках—птухі-жар чырвоныя—

То—дзеці жудасных гранат.
Даволі біці брата брат!

Снарадамі шнуры завораны.
За што якое біцца з ворагам?
А хто ды з кім? О, гора, гора нам!

То-ж раб-працоўны б'е працоўнага,
Нявольнік рэжа свайго роўнага,
У ланцугох усе закованы.

Для багачоў на сытны пір
Ідзе бядак у сьмерці вір.

Зачырванеўся Піцер сьцягамі,
Па вуліцах цягнулась цягамі
З бунтарскай слаўнаю адвагаю

Статысячная дэманстрацыя.
„Гэй, прэч вайну! нам хлеба! працу нам!
Ня будзем з братам немцам драцца мы!

Багатай своры на карысьць
Ня будзем беднаго мы грызьць!

Гэй, прэч-далоў самадзяржавіе!“
Хоць змучаныя, але жвавыя.
На вуліцах стральба крываваая.

Салдат, рабочы люд з жандарамі
Спляліся. Волава зажарылі.
Пайшлі пажары за пажарамі.

То выбухнуў апошні бой.
І кончыў з славай наш гэрой.

Заварухнуліся гаротныя,
Паднялі сьпевы ўсе дрымотныя,
Усе гарады, куткі балотныя.

Гэй, ладзьце сьвята, ўсе сустрэчныя!
✓ Сьпявайце песні, папярэчныя!—
Загінуў цар на векі вечныя.
І праваліўся трухлы трон.
Той дзень—адзін з сьвяточных дзён

Дзень Парыскай Комуны.

(18-га сакавіка).

Жыве ў паданьнях сівых лет
✓ Адгук Парыскае Комуны,
Яе каваў бунтар-поэт
На стогалосных сьпеўных струнах.

Чырвоназорны волі сказ
Крывёй рабочага упісан
На памяць вечную для нас
У кнігу строгіх летапісцаў.

Забарыкадзіўся Парыж
Між стромкакаменных абшараў.
Дрыжаў багач, разбойны крыж
Ад слаўных дзеяў Комунараў.

А каты дзікія прыйшлі,—
Дзяцей, жанок, старых скрамсалі.
Рабочых тысячы ляглі..
О, ганьба вечная Вэрсалью!

Ты задушый тады Акцябр
Рукой разбойніцкай крывавай.
За вольніцу спрадвечны раб
Адаў жыцьцё сваё на славу.
На ўзвыш Бастыліі наш Крэмль
Шалом чырвоны ўміг насуне,
Абшары волі заарэ
Для праўнукаў старой Камуны.

Ленскі растрэл.

(4 (12) красавіка 1912 г.).

Яшчэ адну крываваю расправу
Нарыхтавалі золата багі.
Стагнала стогнам дзікая дубрава,
Пужалі Лену водгукі з тайгі.
Замест яды, рабочым кулі далі:
Было забіта ў лесе да трохсот.
На сытны пір ваўкі прымчалі з даляў,
А крумкачы кагцістыя—з высот.
Дрыжалі з страху ціхія алені,
У палацах пышных п'янстваваў тыран.
Шумелі сумна хвалі срэбнай Лены,
Насілі скаргу ў вольны акіян.
Гэй, разгуляйся, бура, на прасторы,
Дрыжы, ўвесь сьвет, ад гучных
навальніц!—
Паўстаў рабочы грозны, нібы мора,
Пажар сьцягоў, як водблескі зарніц.

Першае Мая.

І Май каштуе шмат ахвяр народам,
І ён крывёй працоўнага ахрышчан,
І ён зазорыць людзям з роду ў роды,
І ён акрылен сьцягамі з агнішчаў.

І Май абліт фантанам бурных клічаў,
І ён у будучыну мкнецца грозным лётам,
Трывожыць стары сьвет сваім абліччам,
Блішчыць вясной чырвоным самалётам.

У гимн адзін сусьвет людзей бяздольных
У гэты дзень да барацьбы імкнецца,
У гэты дзень так хочацца раздольля
Нявольнікам суровых ліхалецьцяў.

У ліку дзён дзень вешні Першы Мая
Красуецца, бы сонца паміж хмараў.
Ён багачоў паўстаньнямі пужае,
Бяздольнікаў склікае пад штандары.

Міжнародны дзень моладзі.

Дайце дарогу Зьмене Чырвонай.
Гэй, адступіся, сьвет забабонаў,
Шэптаў-замоў!
Сонечнай бурай, вогненнай сілай
Богу старому рые магілу
Наш Комсамол.

Мчыцца па сьвету духам бязбожжа,
Шлях свой знаходзіць на бездарожжы,
Мкнецца у даль.
Любіць паўстанне, дужыцца рад ён,
Вольніцы воін, сын барыкадаў,
Бунтаў каваль.

Гэй, падымайце у вышку паходні
У дзень урачысты, дзень міжнародны,
Моладзі дзень!
Сьвет паднявольны зруш да змаганьня,
Ціхія далі ў бурнае раньне
У чырвань адзень.

Дзень ураджаю.

Між сьвят агнёў,
Бароцьбаў і віхораў
Дзень Ураджаю—сьпеў між страляніны,
Найлепшая пабеда на прасторах.
Як пад курганам сьпіць наш вораг,
Араты—першы волат у краіне.

І рыцар міру,
Рыцар глустай глебы
Сьпявае песьні пры снапох у полі.
Нядаўна толькі кінуў дружку-стрэльбу:
На папялішчах будаваці трэба
Новую сялібу на раздольлі.

Сьпявайце песьні
Ў сьвята творчай працы!
То—сьвята Розуму,
То—сьвята адпачынку.
Хай кожны ў родным полі, ў роднай хаце
Падлічыць новае сваё багацьце
Пасьля мінулых царскіх злачынкаў.

Мінулі дні
Нявольніцкай прынукі.
Абхопім неба самалётным гудам.
Праз радыё,
Электрыку,
Навуку
Здабудзем шчасьце для сябе, для ўнукаў
Пад Савецкім вагнязорным цудам.

Кастрычнік.

7 лістапада (25-га кастрычніка) 1917 г.

У лістападны дзень асенні,
У дзень, спавіты туманамі,
Сяйбіт вясновага насеньня
Чывоны сыцяг падняў над намі.

Паўстаньнем — вольніцай — натхнёны,
Ён выгнаў вон агідных катаў;
Штыком-агнём пісаў законы,
Сярпом і молатам пятаў.

Старому сьвету яму вырыў,
У міг адзін стварыў стагодзьдзі,
Памчаўся ўверх — у зорны вырай,
Яскравіў гимнамі ў народзе.

Вяшчун-прарок пабедных клічаў
Кіруе Арміяй Чырвонай.
Зазіхаціць сваім абліччам —
Трухлее крыж, нямеюць званы.

Стучыць у брамніцы сусьвету,
Грыміць праз радыё ў прасторах,
Хто неабуты-неадзеты, —
Віхром Кастрычніка віхорыць.

Вітаньні шле ў далі-шыры
Праз агнявыя „аляльлюі“.
Дрыжаць сусьветныя банкіры —
Апошні баль яны балююць.

Менск, 3/XI—23 г.

Беларусь.

I.

Цябе вякі, як мумію, спавілі
Папоўскай цьмой і панскім бізуном.
Сярод жывых ляжала ты ў магіле,
Паміж славян—між каласоў залом.

А над табой жрацы, бы ў ночы совы,
Сьпявалі кант і жудасна раўлі.
Выцьцё званіц глушыла шум дубровы,
Задужак шэпт палохаў шыр ральлі.

Касьцёл, царква жар-сонца затулялі,
Туманіў мозг вядзьмарскі забабон.
А зьдзек-груган з высатаў, зьнізу, з даляў
Ірваў твой сьпеў—«мужыцкі, хамскі» стогн.

Страшным судом яго званар палохаў,
А бізуном—агідны пан ліхі.
У нядзельны час бядак крахтаў і вохаў—
Грашмі ў царкве замазваў грахі.

Як п'явак жмут, сасуць твой карк бажніцы,
А гандляроў—як плойма дымных хмар.
Радзіны, сьмерць, хаўтуры ці жаніцца—
Два макляры пры гэтым: поп, карчмар.

Застыгла ты, як той вулькан, знадворку,
Уся пад куцьцёй «за душачак дзядоў».
Была ты ўся курганам-лысагоркай,
Музэем цьмы пазгубленых гадоў.

II.

А пад старой пад шматвяковай сьвіткай
Кіпела кроў буңтарская ў грудзёх,
Хоць гнулі карк, цягнулі жылы ў ніткі
Зьдзіракі тры: і пан, і цар, і бог.

Прыгоньнік-раб загартаваўся ў полі;
Уся Беларусь абросла мазалём.
А дзікі лес русаліўся аб долі,
Трывожыў сны падземны буралом.

Рака Вільля, Дзьвіна, лайбовы Нёман
Шапталі сказ, раздольны сьпеў вясны;
Паміж лясоў, лугоў бурлілі гоман,
Аб вольных днёх наш лірнік бачыў сны.

Ён бачыў сны: гэрой радзіўся з зораў,
Пайшоў у бой за гарапашны люд;
Там булавой сталёвай на прасторы
Гадзіюку біў, чыніў за цудам цуд.

І вырас мост на дзесяць вёрст мядзяны,
На ім дубы—разбойнікі стаяць,
Паднялі крык, страхоцьце на палянах,
Асілка рве, калечыць злая раць.

З аблоку ўніз мільгнула палатнішча—
То казак цар—чароўны самалёт.
На ім пястун народны на ігрышча
Да сонца ўвысь узносіў горны ўзьлёт.

Імчыць стралой, а хтосьці ў лузе грае;
Жаўронка сьпеў ці трэлі хтось пляце,—
То пастушок дзьме ў дудку каля гаю,
Канцэрт дае авечай грамадзе.

Падобен ён Афінскаму Амуру,
Што выдлубаў на мармуры разьбяр;
А сьпеў яго—і смутны і гануры:
Якраз-бы наш нядаўных дзён пясняр.

Як наш пясняр з эпохі адраджэньня,
Якога кат цанзурны цікаваў.
Між апцугоў было яго імкненьне—
Ён горкі лёс сьлязьліва апяваў.

З нямой тугі, з глухой недагаворкі
Гуслярскіх струн будзіўся наш ратай.
У ночны час поэт глядзеў на зорку,
Вучыў любіць ён вукрадкам свой край.

Вяла ігру блага я доля з намі,
Як варажбіт калодай старых карт.
Аднак народ пяўца свайго уцяміў:
«Тутэйшы» люд здабыў патрэбны гарт.

III.

Праз грукат-хрып сусьветнай дзікай бойні,
Праз груды цел, праз алавяны стогн,
Праз пустыры разрытых родных гоняў,
Праз мора сьлёз, праз царскі, трухлы трон,

Праз дым, пажар магнацкіх гнёзд прынадных,
Праз крык, праз гнеў і праз бясьсільля злосьць
Паноў, мяшчан пры Кераншчыне здраднай,
Да нас Акцябр прымчаў—чаканы госьці!

Бы Сьветагор слаўны з казкі сівай,
Ён родны край ператварыў у дзіў;
Свабоды гимн запеў на рабскай ніве,
Ён прышлы час бы казку спарадзіў.

Як гэніі зор, Акцябр зірнуў у сенцы—
Пакіраваў свой бег усьцяж назад.
Эўропа—стук панамі у вакенца:
Ты адчыні ім браму, хоць ня рад.

IV.

У першы раз—Вільгэльм тут еў сьняданьне,
У раз другі—Пілсудзкі зводзіў звод.
Буржуй быў рад: «Пануй-жа тут, мой пане!»—
І піў да дна свой келіх наш народ.

Сярмяжны гнеў як бухнуў буйнай бурай—
Пачалі мсьціць дзяцюк і стары дзед.
Магнат дрыжыць, трасецца яго скура:
Шмат вілаў, кос забразгалі ў багнэт

Паўстанчы край і вечарам і ўранку
Глядзеў на сьмерць, на груды цел, на кроў,
Зрываў з паноў арлістую «пазнанку»
І спраўдзіў сказ—паданьне гусьляроў.

Таіў наш бор сьпяваньне партызанаў,
Таіў кляцьбу—прысягу пры агнях.
Бор знае моц савецкіх атаманаў,
У зброі ўсе ды з лірай у руках.

V.

І зноў Акцябр зазьяў, сакол магутны:
Зазвалі к нам чырвоныя з Масквы.
Яны былі галодны, неабуты,
Яны былі адважны, нібы львы.

Акцябр у нас наводзіць лад у хаце:
Працоўных друг і рупны гаспадар.
Пануе ўсюль асвета, творчасць, праца,
Макцветны сыяг шатром абняў абшар.

Іржу вякоў скрыбе Акцябр чырвоны,
Зрывае з воч халопскую луску.
Штыхом, мячом запісаны законы,
З якіх карысьць на вёсцы бедаку.

Замест каляд, Акцябр адзначыў эру:
Сусветны Май—наш пралетарскі фэст,
Замест «святной» часоў паганскіх веры—
Здабылі мы Коммуны маніфэст.

Брыдзе, імчыць ад вёскі і да вёскі,
Брыдзе ў палёх, далінах, пустырох;
Грымяць усюль адгукі-адгалоскі,
Шуміць-гудзіць па местах-гарадох.

Нябёсны «цуд» ён рупна комсамоліць,
Трасе царквой, здымае «божы» звон.
А словы—гром, а словы—гучны молат.
Юнак-прарок бязбожніцтва—то ён.

Знаходзіць цуд працоўны у навуцы,
У радзі—ўсе фокусы багоў.
І на'т дзяды у храм навукі рвуцца,
І пастухі—сыны лясоў, лугоў.

Наш край цяпер чытае рупна кнігу,
Варожаць слух казаньні лектароў;
Гарбар, шавец і гарапашнік з нівы,
Жанчыны ўсе бяруцца за пяро.

Царкву, касцёл, мэхэт і сынагогу,
Дзе фальш лунаў у храмах блуду, цьмы,
Народ бярэ назад ў ідола-бога—
Пад школу, клюб «нябёсныя дамы!»

VI.

А Беларусь бязбожніцаю стала,
Цьвіце, расьце, партыйкай маладой,
Глядзіць у даль—ў Эўропу капітала,
Трасе сярпом і молатам з гразьбой.

На ёй блішчаць і літары і кропкі
У агні сыягоў савецкіх устаноў.
Рабочы там і селянін ў атопках
Вартуюць край ад дзікіх грызуноў.

О, шчасьця шмат над быўшай лысагоркай
Тут быўшы «хлоп» знайшоў сябе цяпер.
Варожыць цьвет пяцікантовай зоркі,
Абліт красой узор С. С. С. Р.

О, колькі ў тых у літарах значэньня!
За іх сыноў шмат лепшых палягло.
Тут не адно людзкое пакаленьне
Сваіх байцоў за волю аддало.

Няхай наш сыяг спрабуе здэярці з мейсца
Ганебны пан, сусьветны капітал:
Тады мы ўсе—чырвоныя армейцы,
Тады мы ўсе—чырвоны, страшны шквал.

VII.

А Беларусь зрабілась будаўніцай,
Кую свой лёс, будую новы быт.
Усюль кіпіць магутная крыніца,
Ніводны кут у краі не забыт.

Кую ў адно і гарады і сёлы,
У адзін саюз, у творчы, моцны чын.
Працоўны люд сьпявае гимн вясёлы,
І мазалю тут лішне супачын.

Наш селянін у пух пратворыць глебу
Імпэтам сіл спрунжынавых канёў;
Акрыліць край і заваюе неба
Шматкрыльны ўзьлёт сталёвых жураўлёў.

Сьмялей, Заход! Ня плачце, нашы землі,
Пад каршуном ачумленых паноў!
У хуткі час мы пад чырвоным вэльмам
Разлучны край у цэлы злучым зноў!

15-V—23 г.

Менск.

Адплата пану.

(З часоў паншчыны).

Там, дзе стромкія бярозкі,
Разьлягліся хаткі вёскі.
Пры тэй вёсцы быў равочак,
За равочкам быў садочак.

А за садам між прысад,
Нібы волатавы брат,
Лез на неба, лез да зорак
Вялічэзны стромкі ўзгорак.
А на ўзгорку—роўны пляц,
Дзе сьвяціўся дом-палац.

Нібы злое бяльмо-вока,
Той палац бялеў здалёку.
Жыў на ўзгорку на крутым
Пан сьляпы ў палацы тым.

Людзі скардзіліся надта
На благога пана-ката,
Не за цяжкую работу,
Не за вечную турботу,

А за іншы, горшы зьдзек
Сьлязьмі плакаў чалавек.
Не мазоль людзей палохаў,
Не ад працы бедных вохаў,
Не ад горкае нядолі
На шырокім плакаў полі,
Не ад крыкаў цівуноў,
Не ад сьвісту бізуноў.

Бо на панскіх на загонах
Так-сяк звыкліся з прыгонам;
У хацінках курных, цесных
Пацяшалісь часам песьняй;
Песьня мкнулася ўгару
На агнёвую зару,
І адтуль чырвоным птахам
Біла крыльлямі аб дахі:
Зыкі брызгалі яскрава
На абшары, на дубравы,—

Дзеі горшыя былі,
К ім прывыкнуць не магі:
Вочы панскія сьляпыя,
Як ражонішчы страшныя,
Бедных рэзали-калолі
Да вялікай дзікай болі;
Той сляпы, той панскі зрок
Пранікаў люадзкі куток
І даводзіў да дрыготаў.

Адпадала на'т ахвота
Жыць на сьвеце—бельмы пана
Дж да вечара ад рана
Усюль тырчалі, як сукі,
Як сталёвыя цьвякі:
Пан сьляпы, а заўжды знае,
Дзе дзяўчынка маладая,
Дзе красуня-маладуха,—
Да яго даходзіць слуху.

Да сябе з вясковых хат
Згоніць пан усіх дзяўчат;
Корміць, поіць салам, мёдам,
Кружыць гучным карагодам.

Граюць скрыпкі і цымбалы
На вясёлым панскім балі
Дзень за днём, за ночкой ноч,
Ажна іскры сыплюць з воч.

На благія жарты-кпінкі
Пан ім ладзіць вечарынкi.
Ён у шумным карагодзе
Страхацьцё на іх наводзіць,
Бо іх мацае рукоі:
Робіць спробы над красой,
А каго з іх спадабае,—
Ночку цэлую трымае...
Шмат гадоў насілісь стогны.
Бедны стараста прыгонны
Волю пана выпаўняў—
Ён дзяўчат сюды зганяў.

Раз падвечар громка, строга
Кліча старасту старога
Пан сьляпы к сабе ў камору,
Кажэ «Во якраз у пору
Ты прышоў! Наладзь гульню,
Знаеш, так, як я люблю!
Калі не, дык закатую,
Хамскай скуры не шкадую!
Я зьдзяру яе ды з мясам
Маім выжлам на каўбасы.
Мой фурман на гэта зух,—
Выб'е твой мужыцкі дух!»

Мужычок стаіць, трасецца:
«Дзе схавацца? дзе тут дзецца?
Заклююць, зьядуць сяляне,
Мне жыцьцё пякельняй стане.
Вось паганства, вось брыда,
Проста гора ды бяда!»
Вышаў стараста з пакояў.
Над зямелькай зорак роі
З неба сіняга глядзелі,
Нібы штось казаць хацелі.

Во-во скажуць тайны сказ,
Шэпнуць словачка хоць раз...
Над гаёчкам над хваёвым
Пад абшарам пад сталёвым
Ціш вісела ільдзяная,
Ціш сьмяротная, нямая;
Жудзь дрыжэла на палёх,
На цяністых пустырох.
«Гэй, нябёсны божа, дзе ты,
У рызах вогненных адзеты?»
«Дзе ты?—водгалас гавора
На шырокім на прасторы.
«Дзе ты?—кажа цёмны бор.
«Дзе ты?—крык імчыць да зор.
«Што-ж ты бедных не ратуеш?
Ці ня бачыш? Ці ня чуеш?
Мы-ж папоў тваіх паілі,
Мы-ж ксяндзоў тваіх кармілі,
Мы-ж малілісь да хрыпот
У царкоўных у варот.
Лобам камні прабівалі,
Цічыра сьвяты сьвяткавалі,
У нашых хатах у старых—
Малявідлы ўсіх сьвятых.
Пад мядзянымі званамі
Чорнарызнікі над намі
Шуткавалі, жартавалі,
Нашу цемру вартавалі.
Гулка бомкалі званы.
Ці ня хлусілі яны?
Мо ўсё выдумкі і глумы?»
Так старэнькі думаў думу.
А нябёсныя пустоты
Давадзілі да макроты...
Дзед пусьціўся нацянькі,
Дзе луналі аганькі.

Нібы страхі-чорнарысы,
Нібы кнігі-летапісы,
Хаткі стадаю цямнелі,
Вокны дробныя мігцелі.
Пад нагой квахтала гаць.
Дзея пачаў дзяўчат зьбіраць...
«Гэй, на згон-прыгон да пана?
Пабалюеце да рана!
Хто шкадуе сваю цноту,
Дык бізун паддасьць ахвоты!
Падбярэце, дзеўкі, хор
І да пана сыпце ў двор!
У сьвяточных у намітках,
У суконных новых сьвітках,
У гарэціках, каралях
Трэба быць на панскіх балях.
Гэй, у двор на згон-прыгон!»
У вадказ ён чуе стогн,
Ён ідзе ад хаты ў хату.
Крык і плач. Усе дзяўчаты
У хмызьнякі паўцякалі,
Іх бацькі тайком схавалі.
Шмат страхоўця, шмат жуды.
Дзе ратунак ад бяды?...

* *

У палацах пан сярдзіты.
У атласе ўвесь абвіты,
Нецяярлівы, чагось хоча,
Уверх глядзяць сляпыя вочы,
Што ад бельмаў ішчэ страшней
То ня пан глядзіць, а зьмей.
А музыкі ў гулкай залі
Ладзяць скрыпкі і цымбалы.
А лякаі стол рыхтуюць
Па куткох сабе жартуюць,
Няпрыстойныя слаўцы
Сыплюць градам малайцы.

Скрыпы, рыпы, шэпты, піскі
Па куткох далёкіх, блізкіх
Чэлядзь панская разводзіць,
Валаводы валаводзіць.
Што ня йдзе сюды скарэй
Гурт прымушаных гасьцей?
Пан рукой сваёй варушыць,
Увесь ён—слух, увесь ён—вушы.
Адкідае, як лупіны,
Шэпты слугаў, іх вазьніну,
Ловіць шорхі са двара,
«Што ня йдуць? ужо пара»...
Разважае ён паволі,
Прыслушаецца ён болей.
Слух, як шпілька, навастроны.
Усе магчымыя законы
Праступае яго слух,
Як нялюдзкі нейкі дух.
Сярод дня і сярод ночы
Пану слух—другія вочы.
Не пабачыць, дык пачуе
І ніколі ня спудлуе.
Хоць сьляпы, але зато
Дзіўна чуе, як ніхто.
Раптам пан устрапянуўся,
Да дзвьяроў ён пацягнуўся.
Чуе—йдуць. І толькі двое
Увайшлі ў яго пакоі.
Злосьць сваю ён перамог:
«Гэта стук дзявочых ног!»
Стук саромлівы, пудлівы,
Не адважны, ня гульлівы.
Аksamітная дарожка
На сябе ня чуе ножкі.
«Маладзенькая, ой, так...
Вось у гэтым—самы смак»...

Толькі шасьць лапцёў кародзіць,
Ажна слуху яго шкодзіць.
Пан злуецца: што за звода?
Хто ў лапцёх тут робіць шкоду?
— Ты? Мой стараста? Ну! Ну!
— Дзеўку я прывёў адну...
— Ці-ж адну? Ах ты, гультаю!
— Спадабае пан, я знаю!
— Уцяклі ўсе. Дай, пан, веры.—
І старэнькі—шмыг за дзьверы.
А дзяўчынка сьлёзы лье.
Пан бярэцца за яе...
— Дык чаго-ж ты так баішся?—
Кажа пан,—ты пакажыся!
Я агледжу бяз прынукі.
Замест воч—я маю рукі.
Ацаню красу тваю.
Палюблю, ці праганю.—
Прыцягнуў і—мац рукою.
— Пан, зьлітуйся нада мною...
— Бач, які твой галасочак:
Ён зьвініць, як той званочак!
Валасы твае, як пух,
Словам, стараста мой—зух!
Шчочкі гладкі—маладая.
Тварык—жар, то кроў жывая,
Мабыць, вельмі чырванееш?
Во халодная—бляднееш.
Губкі пухлыя маўчаць,
Грудкі поўныя дрыжаць...
Пан ёй гладзіць рукі, плечы,
Штось балмоча недарэчы,
А яна глядзіць на бельмы
Злой, агіднай, дзікай шэльмы
І бязьмерны, сьмертны страх
Адбіваецца ў вачах.

Пад схаванай панскай грозьбай
Скамянелі яе просьбы.
— Бач, як гнецца стан дзяўчыны,
Уся трасецца, як асіна...
Аб зубок стучыць зубок,
Ты ня бойся, лебядок!
З галавы да ног агледжу
Я рукамі, як належа.
— Ой, панок, хай будзе досыць,—
На каленях шэпча-просіць.
— Ты чыё, дзіця маё?
— Дочка старасты твайго.
— То ня праўда!—кажа хтосьці,—
То ня праўда, ягамосьце!
Далібог, ня доч мая,—
Кажа стараста,—твая!
(Ён за дзьверы прытаіўся,
Як ня трэ́ было—зьявіўся).
Пан калісь і маю бабу
Да сябе ў камору вабіў.
Ты пакінуў тады ёй
Водсьлед похаці тваёй.
Гадаваў тваю дачку я
І цяпер яе шкадую,
Як над ёй во чыніш зьдзекі
Недастойна чалавеку.
У грудзёх тваіх цяпер
Вые, рвецца дзікі зьвер.
Пан, дастаў ты асьляпленне
І на вочы й на сумленьне.
Вось цяпер на пана-ката
Надыйшоў і час адплаты.
Я ў граху служыў табе—
Кару знойдзеш праз мяне!
Пан сляпы ад страху млее,
А дзяўчынка камянее.

Яе стараста сшалелы
За руку выводзіць сьмела,
Пасярод слугоў, людзей
Да хаціны йдзе сваеі.

Ноч васеньняя, глухая
Вельмі ціхая, даўгая.
Сьпіць зямелька ў жудкіх чарах,
У ваўнянай паласе
Патанулі зоркі ўсе.
Цьма сьляпым бяльмістым вокам
Абхапіла сьвет шырокі,
Загуляла з цішынёю,
Паплыла над шырынёю,
Ўсе запоўніла куткі,
Пустыры і хмызьнякі.
Чуць шапталіся бярозкі.
Спала поле, спалі вёскі.
Сон з дрымой удвох луналі
Па-над змрочнай, немай даляй,
Сажу сеялі уніз
Сярод хатак, сярод хміз.

Што за гукі апаўночы?
Мо' каго хто рэзаць хоча?
Чаму неба расквітнела?
Чаму глеба счырванела?
Што за дзіўны нейкі сход?
Куды ймкнецца так народ?
Панскі ўзгорак грае, зьяе,
Нібы ведзьма агнявая.
Сонцам яркім асьвятлёны,
Зьмеем пышным аздаблёны
Панскі дом на тэй гары—
Пад пажарышчам зары.

Як узень, уночы сьветла—
Гэтак цёпла, гэтак ветла,
Варна, нібы сярод лета.
Што за дзіўная прымета?
Панскі дом блішчыць, як жар,—
Гэта бухае пажар...
Асталіся на узгорку
Толькі печ і падмуроўка.
Рэшта нейкім дзіўным чынам
Спапялілася лучынай.
Згінуў сам і пан благі
У тым пажарышчы-агні.
А назаўтрае па вёсках
Пайшла чутка-пагалоска.
Нібы стараста з дачкою
Уночы панскія пакоі
Падпалілі, уцяклі,
Бо нідзе іх не знайшлі.
Вельмі сора, вельмі хутка
Гэта спраўдзілася чутка,
Як агонь пайшоў гуляці
Над суседнім над палацам,
Як маэнткі паміж сёл
Пагарэлі ўсе вакол.
Доўга помнілі сяляне
Той палац, сьляпога пана,
Яго жудасныя балі.
І паны не забывалі
Цэлай панскай грамадой
Дзеда-старасту з дачкой.

Менск, 1918—1922 г.

З Ь М Е С Т.

1. У кузьні.	3
2. Кліч волі.	5
3. Хто гэта ідзець?	7
4. К пятай гадавіне Акцябра.	9
5. Перад помнікам Карла Маркса	10
6. З песьняў сонца	11
7. Маладой гвардыі	13
8. На руінах—папялішчах.	15
9. Мьцежнік	16
10. Арліхі.	18
11. Крылатыя машыны	20
12. Чырвона-чорная жалоба	22
13. Чырвоны каляндар	29
14. Беларусь	38
15. Адплата пану	45

1. У кривни
2. Каш док
3. Хо татн
4. К пртан
5. Педва поминка
6. Э псрныт
7. Младон
8. Не рунух
9. Мидежик
10. Адики
11. Кизат
12. Пидон
13. Пидон
14. Делар
15. Адабт

1964 г.

Бел. музей

а. 150

6000000259943 1